

A jövő anyái.

Írta: KEMÉNY GÁBOR dr.

Nem mi vetjük fel először azt a kérdést, hogy a női emancipációnak lesz-e hatása a jövő anyáira? Vagy másképpen mondván: befolyásolja-e a női emancipáció az anyaságot? A helyett, hogy a kérdésre egyenest felelnék, inkább áttekintek röviden a női emancipáció fejlődésén, célján, jellemző tüneteiben s így próbáljuk megadni a feleletet.

A XVIII. században indul meg világszerte az a társadalmi mozgalom, melyet a nők felszabadulása vagy: emancipációja néven ismerünk. A mozgalom kiindulópontja az Egyesült Államok. Vagyonuk, gyermekeik felett az Egyesült Államok női rendelkeznek először szabadon, náluk találkozunk először női ügyvédekkel, nő-orvosokkal, nő-papokkal. Ausztrálián, Indián, Angol- és Franciaországon és más európai országokon át hozánk is eljutott a mozgalom s feminizmus néven a helyeslő vagy elítélő vélemények áradatát indította meg. Hogy melyik országban mit vívott ki a feminista mozgalom, annak vázolatát mellőzhetjük, elég annyit mondani, hogy a világháború is beleszólt a maga szomorú tényeivel a feminizmusról elhangzó vitákba . . . Sokan féltették a női munkaterületek kibővítésétől a családi életet, de viszont éppen a háborús viszonyok tették szükségessé, hogy a családi életet a nő felszabadult munkaerejével mentjük meg.

A többtermelés lett a jelszó s a munkakörök specializálása; a sors nagyon sok leány kezéből kiverte az áhítattal említett főzőkanalat s a hasznos kis jószág megszűnt a családi élet szimbóluma lenni. De a társadalmi munkából részt kérő leányok mégsem vetették meg a családi élet gondolatát. A velők született ősi józanság megmentette, őket ettől. Tipikus példája

ennek az az érettségit tett szép, egészséges úrileány, aki arra a kérdésre: mi a legforróbb kívánsága? – egy nagy társaságnak nem kis meglepetésére úgy nyilatkozott, hogy legjobban szeretne tíz egészséges gyermeket a világra hozni.

Ma már alig lehet kételkedni abban, hogy a jövő asszonya előtt minden pálya nyitva lesz, csak egy lesz bezárva: a dologtalanság pályája. A gazdasági helyzet hozza magával, hogy a mai lányoknak mindég kevesebb és kevesebb lesz a pénzbeli hozománya, de viszont az eltűnő anyagi javakat annál több értelmességgel és megélni-tudással kell pótolni. A nő előtt megnyílhat minden pálya, de rendeltetése és főcélja mégis az anyaság marad; részt vesz a társadalmi munkában s így értelme tágulni, fog, de amikor az anyaság gondjai foglalják le, akkor a gondok minden más foglalkozást kizárnak és érzésévet együtt minden értelmi erejét beleviszi a legmagasabb társadalmi tevékenységbe: az anyaság gyakorlásába.

A statisztika, a magyar anyák háború utáni helyzete nem igazolja ezt a derűs képet. De a múlt, a magyar nők életének fejlődéstörténete mégis a jobb, a szebb jövőt determinálja.

Mint más népeknél, úgy nálunk is a politikai és társadalmi állapot határozza meg a magyar nő mindenkori helyzetét, de viszont a társadalmi állapot nálunk is a magyarság sajátos világfelfogásának a testet öltő formája lett. Ez a sajátos világfelfogás már a pogánykorban is házastársnak, feleségnek (fele segítségnek) nevezi az asszonyt, akit természetesen a házhoz, a tűzhelyhez köt élethivatása; süt, főz, varr, köt, sző, míg urát a vadászat foglalja el. A művelődéstörténet azt is följegyezi a pogány magyarokról, hogy nőpapjaik is voltak, kik virággal koszorúzták az áldozati állatokat s az áldozat bemutatása közben dalokat énekeltek.

A keresztény középkor házias munkaköréhez köti még a magyar nőt, műveltséget és életfelfogást a zárda nyújt s ide csak előkelő családok gyermekei juthatnak. Még az újkor elején csak Szent Jeromos, Fénélon, később Rousseau-nak a nőkérdésben feltűnően konzervatív nézetei dominálnak. Szent Jeromos, hogy a világi hiúságtól mentse őket, megtiltotta a nőknek a fürdést. Fénélon a spanyol zenétől, Madame Lambert

az olasz nyelvtől, mint a szerelem nyelvétől félti a nőt. Rousseau szerint: „A nők nem futásra termettek s ha szaladnak is, csak azért teszik, hogy utólérjék őket.”

A magyar történet azt mutatja, hogy a magyar nők gondolatvilága sohasem merült ki az élettelen ájtatoskodásban, de mindig a praktikus tevékenységet kereste. Kanizsai Dóra, Bornemissza Anna, Rozgonyi Cecillé, Dobó Katica és a magyar történet sok más asszonya eleven példái a magyar géniusz életrealitásának és invenciók erejének. Jellemző, hogy mikor a patriarkális életfolyamatban még nagyon is benne vagyunk, 1815-ben Berzsényi Dániel „a nők elnyomottságáról” panasz-kodik Dukai Takács Judit-hoz írt ódájában, ami nyilván mutatja, hogy ebben az időben a női szellem már nagyobb tevékenységi kört keresett. Nem sokkal később, 1828-ban már a nők között is találkozunk „a női felszabadulás” egy tudatos és fanatikus úttörőjével, Takáts Évával. „Feleletek a' Szent Gellért Hegye mellől” cím alatt felel azokra a támadásokra, melyeket 1827-ben a Tudományos Gyűjtemény II-ik kötetében „Szózat Napnyugatról” címen írt ellene egy férfiszerző Szivonyáné név alatt. Nemcsak ellene, de mindazok ellen, akik nőletükre Írásra adják magukat. A gúnyos vád többek közt azt hangoztatja, hogy „a főrendi Asszonyoknak szükséges a tudományokat tanulni, de az olyanoknak nem, mint én”. Ez a vád is elhangzik: „Ha a Napban található foltokról tudnának beszélni, akkor talán nem emlegetnék minduntalan az ő szomszédai hibáját. Ha az Égi-testeknek egymás eránt való állásokról és járásokról tudományok volna, nem hallanánk tőlök másoknak szerelme vagy házasodása felől annyi balra magyarázásokat . . . elméjük nem lenne sokszor kénytelen költeményeket kigondolni”. Erre a támadásra nem kisebb gúnyral és erővel felel vissza Takáts Éva: „Hazánk jeles Tudósának . . . mondjátok meg azt is, hogy nagyon korán kívánja még a' Haza Leányaitól azt, hogy a Napba található foltokról tudjanak beszélni! elég korán lesz ezen tudós beszélgetést elkezdni akkor is, mikor hazánkifiai azon holdföldröket illendően tudják használni, a melyeknek birtokába több századok előtt Attyaik virtussai által helyeztettek”. És Takáts Éva csak mosolyogni tud a például felhozott Martia nevű szerelmes Szűzön, ki szégyenlett a Férfiak képe festésével babrálni.

„Szegény Libátska – így évődik az írónő – nem tudta, hogy a Férfiak is meztelen jöttek a világra, mint mi; és hogy a ruhát nem a természet adta rájuk, mint a juhokra, hanem tsak a szokás és a szükség, mint miránk”. Érdekes és a magyar nő józan élet-felfogására jellemző, hogy Takáts Éva, ki asszonyi osztályának teljes tudatosságával harcol a nők felszabadulásáért – semmikép sem feledkezett meg asszonyi kötelességéről és hivatásáról: „kilentz gyermeket nevelt fel a böltsöböl s Férje, Háznepe iránt teljesítve kötelességét – gyermekei ruháit is maga készítette eh

Fáy András már nőnevelőintézetek felállítását sürgeti, melyekben a valláson, nyelveken, földrajzon kívül a testgyakorlat, statisztika, sőt életbölcesség tanítását is sürgeti. Mindezek fejlesztik a női tudatosságot... A gazdasági élet változása már a háború előtt magával hozza a családi élet változását is. A gazdasági élet fejlődésével együtt alakul át a magyar nő gondolkodása is,

A magyar nőmozgalomnak már félszázaddal előbb voltak ideális hívei: 1871-ben már választójogot követelnek a magyar nők, u. e. évben „Nők Lapja” címen folyóiratot indít Eggloffstein Amália grófnő; 1874-ben Majoros István képviselő a nők egyenjogúsítását javasolja; 1905-ben megalakul a Feministák Egyesülete; Veres Pálné megalakítja az Országos Nőképző Egyesület.. .

De a háború volt a legnagyobb úttörő. A férfiek kimentek a frontra. Az itthonmaradt erőkre nézve életkérdés lett az önállóság, a vezetni, irányítani tudás. A magyar nő, a magyar anya nem retten vissza az élet nehézségeitől. Részt vesz a betegápolásban, tanításban, gyermeknevelésben, szociális munkában. Az utolsó tíz évben szobrászok, festők, írói tehetségek bontakoznak ki a magyar élet tragikus homályából... A középosztály asszonyára olyan sorsot mért a világháború, amelyet alig lehet szavakkal vagy jelzőkkel lemérni. A középosztály asszonyának rendszerint nem volt kenyérkereső foglalkozása. Csak feleség volt és anya. A mindig szűkre szabott készízetést kellett beosztania, hogy mindenre teljék. A család egészségére, a gyerekek nevelésére, a lányok hozományára. Jött a háború s hirtelenül hozott nyomort egyeseknek. Az igények emelkedtek, az anyagi eszközök meg egyre fogytak, zsugorodtak. Amit az anya pénzben

nem tudott megadni gyermekének, azt nevelésben kellett megadni, ami ismét pénzbe került... Csak a saját életéből, a maga egészségéből, a maga véréből vehette el, ami a családnak kellett. És a hitet, a bizakodást fenntartani az általános bajban: ez is a magyar anya nagy hivatása volt és ez maradt máig is. És teljesíti feladatát: az egyensúlyt, a családi nyugalmat a végsőkéig – összeroskadó élete árán is – neki kell fenntartani. Az apa nyugalma, a gyermek biztonsága, a család betegeinek ápolása, jó-falatja mind az anya gondja . . . Nincs elég kenyér, állás, munkabér? ... Mindegy ... Az egyensúlyt mégis neki kell megteremtenie, neki, az élet hordozójának.

*

Így van nálunk és így van másutt is. Egyesek emancipálhatják magukat az anyai hivatástól, de a természet parancsszava a nők zömében élni fog mindig. A pályára készülés, a kenyérkereső foglalkozás soha sem fogja elnémítani a nőben az anyaság vágyát. Kedvezőtlen körülmények ezen vágy betöltését lehetetlenné tehetik, de az ilyen kényszerűség csak kényszerűség marad s a „törvényt” nem törli el.

Nem kell féltetni az emancipációtól a nőben az anyát, ettől a nő, még ha úgy akarná, sem emancipálhatja magát. Szépen mondja a nőről Madách: „szabaddá lesz érvényre hozni mind, ami benne van, csak egy parancs kötvén le – a szeretet”. Az anyává válás a gyermek szeretete! Minden más feltevés ellenkezik a természet örök törvényeivel.